

**Lelkigondozó Szakirányú
Továbbképzési Szak**

Szakági specializációk tanulmányi programja

Záródolgozat és záróvizsga tájékoztató

**Semmelweis Egyetem – Mentálhigiéné Intézet
Károli Gáspár Református Egyetem Főiskolai Kar
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola**

(2008-2011)

Budapest 2009

Tanulmányi tájékoztató füzet II. rész

A munkatársi, hallgatói és külső szakértői visszajelzések
figyelembevételével a 2005/2008-as programot átdolgozta
Török Gábor, Semsey Gábor, Kővári Magdolna, Joób Máté, Chevallier
Laetitia és Tomcsányi Teodóra

A Mentálhigiéné Intézet címlapon látható emblémája
Delphoi stilizált látképe,
rajta a szentély, a színház és a stadion.

Budapest 2009

Tartalomjegyzék:

1. Intézményi keret és elérhetőség	6
2. Tájékoztató a specializációs szakágak képzési követelményeiről	7
<i>A szakági specializációs képzési szakasz három választható iránya</i>	7
<i>A szakosító képzés megkezdésének feltételei</i>	7
<i>A specializációs képzési év általános (mindhárom irányra érvényes) tanulmányi programleírása</i>	7
Stúdiumcsoportok	8
Tanulmányi kötelezettségek	10
Hiányzás	11
<i>A specializációk tanulmányi programja:</i>	12
A) A szociális és családsegítő lelkipozítói szakág tanulmányi programja	12
I. Választható terephelyek	12
II. Elméleti ismeretek témakörei	12
B) Az ifjúsági és sport lelkipozítói szakág tanulmányi programja	15
I. Választható terephelyek	15
II. Elméleti ismeretek témakörei	16
C) A kórházi lelkipozítói szakág tanulmányi programja	19
I. Választható terephelyek	19

II. Elméleti ismeretek témakörei	19
3. Záródolgozat	22
I. A záródolgozat célkitűzése	22
II. Formai követelmények	22
III. Tartalmi követelmények	24
IV. Időbeli ütemezés, konzulensi munka	33
V. A konzulens és az opponens feladatai	34
VI. A konzulensek személye	35
4. Záróvizsga	36
A záróvizsgára bocsátás feltétele	36
A záróvizsga részei	36
A záróvizsga eredménye	36
5. Mellékletek:	37
1. melléklet	37
A) A specializáció évében a gyakorlati tevékenység dokumentálása	37
B) Klienskísérést dokumentáló jegyzőkönyv	37
2. melléklet	40
Reflexiós levél	40
3. melléklet	41
Javaslat a gyakorlólóhelyről készítendő intézménybemutató szempontjaira	41
4. melléklet	43
Az intézménylátogatás szempontjai	43
5. melléklet	44

A záródolgozat fedelének formája	44
6. melléklet	45
A belső címoldal formája	45

1. Intézményi keret és elérhetőség

A Semmelweis Egyetem – együttműködve a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolával és a Károli Gáspár Református Egyetem Főiskolai Karával – 2002-ben indította el a Lelkigondozó Szakirányú Továbbképzési Szakot. Az együttműködők – a megbízott szakalapító személyeken keresztül – biztosítják a továbbképzési szak ismereteinek integrációját a gyakorlati teológiával, és megfelelő tanárokat ajánlanak ezen tárgyak oktatásához. A képzés irányítói a szakalapítók. A szakindító SE Mentálhigiéné Intézet végzi a továbbképzési szak szakmai szervezési munkáit, valamint biztosítja a szervezési-oktatási munkához szükséges infrastruktúrát.

A Mentálhigiéné Intézet a Semmelweis Egyetem központi egysége, közvetlenül az oktatási és informatikai rektorhelyettes irányítása alá tartozik.

Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet

Postacím: 1085 Budapest, Nagyvárad tér 4.

Telefonszám: (06 1) 266 0878

Fax szám: (06 1) 214 5685

E-mail cím: mental@mental.usn.hu

Honlap: www.mental.usn.hu

Információ a Lelkigondozó Szakirányú Továbbképzési Szakról:

- Török Gábor: torokg@mental.usn.hu
- Semsey Gábor: semsey@mental.usn.hu

2. Tájékoztató a specializációs szakágak képzési

követelményeiről

A szakági specializációs képzési szakasz három választható iránya

Az oklevélben szereplő szakképzettség megnevezése a kötelezően választott szakági területnek megfelelően:

- szociális és családsegítő lelkiigazgató,
- ifjúsági és sport lelkiigazgató,
- kórházi lelkiigazgató.

A szakosító képzés megkezdésének feltételei

- a) az alapozó képzésben előírt írásbeli, illetve szóbeli vizsgák és beszámolók teljesítése,
- b) az alapozó szakaszra előírt intenzív képzési hetek elvégzése (Intenzív hét I. és III.),
- c) az egyéni szervezésben történő lelkivezetésre vonatkozó követelmények teljesítése,
- d) a szakdolgozat elkészítésének alapozó képzési szakaszra eső követelményeinek teljesítése.

A specializációs képzési év általános (mindhárom irányra érvényes) tanulmányi programleírása

A III. szemeszter végén minden hallgatónak választania kell egyet a három specializációs irány közül. Több specializációs irány egyszerre nem végezhető. Szakág váltására a választás után kizárólag a képzés vezetője adhat engedélyt.

A specializáció kiválasztásakor minden hallgatónak meg kell jelölnie azt a két intézményt, amelyekben az első, illetve a második félévben a gyakorlatát szeretné tölteni. A féléves gyakorlatra ki nem választott

intézmények közül további két gyakorlólhelyen intézménylátogatást kell teljesítenie a VI. szemeszter végéig, amiről megadott szempontok alapján beszámolót kell írnia.

A gyakorló év időbeosztása az alapozó képzéshez hasonlóan folytatódik, mindkét félévben havonta két nap: ebből az egyik napot (8 óra) a terephelyen kell tölteni a terephellyel egyeztetett időpontokban, a második képzési napot minden esetben a megadott csütörtökön 8-16.30-ig a képzőhelyen. (A terephelyen töltött havi 8 óra a terephellyel egyeztetve teljesíthető több részletben is, de ennek mindenképpen az esetmegbeszélő csoportmunka előtt kell megtörténnie).

A két konzultációs naphól tehát az elsőt a terepen tölti a hallgató, a másodikat esetmegbeszélő csoportban. Az elméleti ismeretek átadása szintén kiscsoportban történik a szupervízióba integráltan, a csoportvezetők irányításával.

Stúdiumcsoportok

a) Lelkigondozói terepgyakorlat

Célja: a továbbképzés által nyújtott bölcsészettudományi és társadalomtudományi ismeretek elmélyítése és teológiai kompetenciák alapján történő integrálása a lelkigondozásba. Célja továbbá a szakági specializációnak megfelelő lelkigondozói gyakorlat kialakítása az egyes szakterületeken, az intézményekben, az ott dolgozó szakemberek (kedvező esetben lelkigondozók is) munkájának és a velük való együttműködés lehetőségeinek megismerése.

Gyakorlata: a kiválasztott szakág meghatározott terephelyein, a tereptanár koordinálásával minden hónapban egy teljes képzési napnak megfelelő időben folyik. A nap szakmai eseményeit lelkigondozói kapcsolat jegyzőkönyv, illetve tevékenységleírás formájában írásban rögzíteni kell, és még a megadott csütörtöki konzultációs nap előtt el kell juttatni a két csoportvezetőhöz.

b) Praxiskísérő és esetmegbeszélő csoport

Célja: a terepgyakorlat szakmai eseményeinek feldolgozása. Egy-egy lelkigondozói eset vagy más szakmai tevékenység „nagyításban” történő elemzése adott szempontok szerint, ami biztosítja a folyamatos támaszt és a kompetencianövekedés lehetőségét a hallgatóknak. Védi a klienst a gyakorlat során az

iatrogén ártalmaktól, ugyanakkor gondoskodik a lelkipásztor személyiségvédelméről. Csoportos formában segíti a terephelyen szerzett tapasztalatok feldolgozását és integrációját, valamint a hallgató jövőbeli munkafeladatainak kialakítását. A hallgatók a stúdium kapcsán egyben érzékenyebbé válnak a szupervízió fontosságára, és megtapasztalják, hogy a szakmai személyes elakadások kapcsán segítséget kérni nem feltétlenül a szakmai kompetencia hiányát, hanem a határok pontos érzékelését jelentheti. A segítő hitéleti szolgálatában felléphetnek olyan problémák, amelyekkel egyéni szervezésben történő lelkivezetésben és/vagy szupervízióban lehet a leghatékonyabban dolgozni.

Gyakorlata: kiscsoportban, két csoportvezető irányításával feldolgozásra kerül a terephelyen végzett gyakorlat.

c) *Elméleti stúdiumok*

Célja: a szakágakhoz tartozó speciális bölcsészettudományi és társadalomtudományi ismeretek elsajátítása és integrációja a meglévő teológiai ismeretekbe.

Gyakorlata: a speciális elméleti ismeretek a csoporttagok terephelyen szerzett gyakorlati tapasztalataikhoz és problémáikhoz kapcsolódva, a csoportvezetők által javasolt és irányított formában kerülnek feldolgozásra, melyeknek anyagából a félév végén kollokválni kell.

d) *Intézménylátogatás*

Célja, hogy a hallgatók a szakági specializációban megismerjék azokat az intézményeket is, amelyekben nem folytatnak hosszabb ideig szakmai gyakorlatot. A látogatás a szakmai fejlődést segíti, ha a hallgatók ténylegesen megismerik az intézményben folyó szakmai tevékenységet: annak tartalmát, szervezeti kereteit, eredményeit és problémáit. A beszámoló írása azt szolgálja, hogy a hallgató gondot fordítson a látogatás során szerzett tapasztalatok értékelésére, valamint a lelkipásztori tevékenység kialakítását és fejlesztését célzó javaslatok megfogalmazására.

Gyakorlata: a gyakorló év során a szakágakban kijelölt gyakorlóléhelyek közül két szabadon választott intézményt kell egyéni szervezésben meglátogatni. Az intézmények közül

legalább az egyik olyan legyen, ahol lelkigondozó is működik. A gyakorlati év első féléve során meg kell kezdeni a látogatást.

e) *Egyéni szervezésben történő lelkivezetés*

Célja: személyes hitérettel kapcsolatos témák és problémák feltárása olyan aspektusból, amely egyéni megbeszélést igényel, a sajátélményen keresztül reflektálva a lelkivezetés folyamatjellegeré is. A rendszeres találkozások alkalmával jó, ha előtérben áll a segítő istenkapcsolata, saját vallásosságának és hitéletének története, a fejlődéséhez szükséges találkozások megbeszélése, a lelki olvasmányok igénybe vétele, szerves beépülésük a vezetett személyiségébe és megnyilvánulásuk a szolgálatban.

Gyakorlata: a képzésnek ebben a szakaszában is minden hallgatónak kötelező egyéni szervezésben részt vennie egyéni lelkivezetésen, félévente minimum igazoltan 5 órát.

Tanulmányi kötelezettségek

A specializációs képzési szakasz követelményei az alábbi részekből tevődnek össze, mindkét félévben:

1) Minden hallgatónak részletesen **dokumentálnia** kell a terephelyen végzett munkáját, amit a csoportvezetők szóban vagy írásban értékelnek. A dokumentációnak az alábbi részeket kell tartalmaznia:

- a. **Gyakorló tevékenység bemutatása és lelkigondozói beszélgetés jegyzőkönyvek (minden alkalommal).**
- b. **Reflexiós levél a praxiskísérő és esetmegbeszélő csoportalkalmak után (minden alkalommal).**
- c. **Intézményleírás a gyakorlóléhről.**

Ezeknek az írásos anyagoknak az általános tartalmi és formai követelményeit az 1-2-3. sz. mellékletek tartalmazzák, melyekhez a csoportvezetők egy-egy terület speciális szempontjait még hozzátehetik, számonkérhetik.

2) Mindkét félév végén **írásbeli vizsgát** kell tenni a szakirányhoz kapcsolódó kijelölt elméleti ismeretekből. A vizsga kötelező és ajánlott

szakirodalmának jegyzékét a félév során specializációkra lebontva teszik közzé a képzés szervezői.

3) A hallgatók terephelyen végzett munkáját a **tereptanárok értékelik**, aminek eredménye érdemjegy formájában bekerül az indexbe. Ezen értékelés szempontjait megkapják a hallgatók, valamint nekik is módjukban áll a gyakorlóhelyet értékelni. Ehhez a gyakorlati év indulásakor kapnak szempontokat.

4) Az **intézménylátogatásról** írásos **beszámolót** kell összeállítani a 4. sz. melléklet szempontjai alapján, melynek elkészítése és kijelölt határidőre való leadása a félév végi aláírás megszerzésének feltétele.

5) Az egyéni szervezésben történő **lelkivezetés** stúdium a leadott igazolások alapján mindkét félévben **aláírással** zárul.

Hiányzás

Félévente a praxiskísérő és esetmegbeszélő csoport 20%-áról lehet hiányozni, és ezen felül egy alkalom pótolható a hallgató saját költségén, külön intézetigazgatói engedéllyel, az intézet által meghatározott szakembereknél. A csoportmunka további pótlására nincs lehetőség; aki a megengedett 20%-nál többet hiányzik a saját költségű pótlási lehetőség igénybe vételével együtt, annak csak a következő képzési ciklusban áll módjában befejezni a specializációs képzést.

A gyakorlat mulasztását minden esetben pótolni kell. A képzésnek erre a részére nem érvényes a 20%-os hiányzási lehetőség, mert a szakmai gyakorlat teljesítése a képzettség megszerzésének elengedhetetlen feltétele, és a hiányzás pótlása egyéni úton is megszervezhető (az intézettel egyeztetve). A gyakorlat letöltésének, a pótlás lehetőségétől függetlenül, a kijelölt időpontokig kell megtörténnie.

A specializációk tanulmányi programja:

A) A szociális és családsegítő lelkipozítói szakág tanulmányi programja

I. Választható terephelyek

1. plébánia, gyülekezet
2. hajléktalanokat ellátó intézmény
3. idősök otthona, ill. napközi otthona
4. fogyatékkal élőkkel és családjaikkal foglalkozó intézmény, közösség (munkahely, napközi otthon)
5. házasság-családsegítő és gyermekjóléti szolgálat
6. büntetés-végrehajtó intézmény
7. kisebbségekkel foglalkozó intézmény, szervezet

II. Elméleti ismeretek témakörei

Az elméleti ismeretek átadása nem plenáris előadásokon történik, hanem a hallgatók gyakorlaton szerzett tapasztalatainak megvitatása során, esetekhez kapcsolva. A csoportvezetők a jegyzőkönyvekben felmerülő problémák kapcsán elmondják a legfontosabb szakmai ismereteket, amit kiegészít a kiadott szakirodalmak és vázlatok önálló és egyéni hallgatói feldolgozása. A félév végén írásbeli vizsgát kell tenni a kijelölt témakörökből.

1. A szakági terület intézményeire, intézményrendszerére vonatkozó ismeretek

Szociális helyzet, szociális problémák a mai magyar társadalomban; a szociális ellátás főbb szakterületei, sajátosságai, meghatározó prioritásai. A szociális ellátórendszer legfontosabb elemei. Ellentmondások, problémák az ellátórendszerben. Az állam és az egyházak együttműködése a szociális problémák kezelésében; erősségek és gyenge pontok, feladatok.

2. A lelkipozítási esetekre, esetcsoportokra vonatkozó speciális szaktudományi ismeretek

2.1. Hátrányos helyzetűek lelkipozítási (állami gondozottak, munkanélküliek, hajléktalanok, büntetés-végrehajtásban levők)

A hátrányos helyzet fogalmának megismertetése, társadalmi méretű megjelenésének bemutatása, a környezeti-kapcsolati zavarokból kialakuló személyiségzavarok leggyakoribb formáinak megismertetése, kezelésének lehetőségei. Az egyének és csoportok normarendszerének és viselkedésének kialakulása, a társadalmilag kialakult és elfogadott szokásoktól való eltérések leggyakoribb okai, ezek hatása önmagukra és a társadalomra, megelőzésük és kezelésük lehetőségei interdiszciplináris megközelítésből, a megelőzést szem előtt tartva. A hajléktalanok problémájának ismertetése: a marginalizáció, kiszolgáltatottság, alapvető szükségletek hiánya, érzelmi életük megismerése.

A hátrányos helyzetűek lelkipozítási elméleti és gyakorlati kérdései.

2.2. Szenvedélybetegek lelkipozítási

Főbb témák, melyekkel a témakör foglalkozik: a szenvedélybetegek a társadalomban; a betegség kialakulásának pszichoszociális okai: nevelés, környezeti hatások, veszélyeztetettség; a szenvedélybetegekkel való foglalkozás szociális lehetőségei; gyógyulási lehetőségek és rehabilitáció; a családi és emberi kapcsolatok szerepe, szociális hálók, támogató rendszerek és intézmények. A szenvedélybetegek lelkipozítási elméleti és gyakorlati kérdései.

2.3. Idős emberek lelkipozítási

Az idős emberek lelkipozítási természet, jelentősége, beillesztése a gondozási folyamatba. Életkori sajátosságai szomatikus, pszichés és spirituális megközelítésben. Az életkorból, élethelyzetből eredő változások: nyugdíjba vonulás, gyermekek kirepülése, egyedüllét, társ elvesztése, egzisztenciális problémák; idős emberek problémái, például elmagányosodás, kapcsolati zavar, biológiai és pszichés változás elviselése, teljes életút, életperspektíva feldolgozása stb. Tipikus szükségletek mint a lelkipozítási beszélgetések

alaptémái. Az idős emberek lelkipozásának elméleti-gyakorlati kérdései.

2.4. Családok lelkipozása

A témakörök az alapozó képzésen szerzett családsegítő ismeretek egy-egy elemét tárgyalják újra, mélyítik az esetek kapcsán. A felmerülő főbb témák: a házasság és a család funkciója; az egyéni és párkapcsolati fejlődés kölcsönhatásai. A család életrészek; a család működésének kognitív, pszichodinamikus és rendszerszemléletű megközelítése; a származási család hatásainak elemzése. Kommunikáció, szerepek, határok, mítoszok és hiedelmek kérdése. Identitás és elköteleződés. A válási folyamat hatásai a családtagokra. Az egyszülős családok és az újrarászódottak sajátos problémái. Veszteségek (halál, munkahely, válás, párkapcsolat). Extrém terhelések (materiális terhelés, időbeli terhelés, súlyos krónikus betegség a családban, megterhelt párkapcsolat, pl. harmadik személy belépése.) Súlyos értékrendi, esetleg hitbeli eltérés a családon belül, gyermeknevelést érintő problémák. Idős ember a családban. A családok lelkipozásának elméleti és gyakorlati kérdései.

2.5 A fogyatékossggal élők speciális problémái és lelkipozása

A fogyatékossggal élők helyzetének sajátosságai, társadalmi elfogadottságuk / el nem fogadottságuk okai és következményei. Helyzetük megértésének szociális, pszichológiai, gyógypedagógiai és teológiai összetevői, az interdiszciplináris megközelítés lehetőségei és hozadéka. A fogyatékossggal élők támogatásának, a mikrokörnyezet által történő befogadás és tolerancia javításának segítő kapcsolat útján történő fejlesztése.

A fogyatékossggal élők lelkipozásának elméleti és gyakorlati kérdései.

2.6 A kisebbségek és lelkipozásuk

A témakör kapcsán szóba kerülnek a kisebbségi lét sajátos problémái, melyek egy adott társadalmi normarendszeren kívül rekedt etnikai, nemzeti vagy sajátos ideológiai alapon szerveződő csoportban, közösségben, mikrokultúrában alakulnak ki.

A kisebbségek lelkipozásának elméleti és gyakorlati kérdései.

3. Integráló ismeretek

3.1. Szociális csoportok, családok lelkigondozása

Célja a teológiai ismeretek fényében, lelkigondozói attitűddel reflektálni a különböző intézményekben a lelkigondozás során előforduló esetekre, a speciális segítséget váró csoportok és családok közös problémáira. Megismerkedni a lelkigondozás néhány jellegzetes, megfelelő megoldási lehetőségével, elkerülve a lelkigondozás buktatóit: a nem megfelelően alkalmazott direktív módszereket, a visszaélést a hatalommal, az erőszakos befolyást vagy meggyőzést stb.

3.2. Erkölcsi és etikai kérdések a szociális és családsegítő lelkigondozásban

Célja: áttekinteni az egyéni, társadalmi és erkölcsi normák kialakulásának főbb állomásait; megtanulni különbséget tenni a személyiségtől függő és az általános érvényű szociális normák között; megvizsgálni a társadalmilag elfogadott magatartás és a lelkiismeret kapcsolatát, valamint a szellemi és tárgyi megfelelés kérdéseit; mintát adni arra, hogyan lehet a saját munkakörben felmerülő kérdésekre személyre és szituációra szabott választ, belsővé tett és reflektált etikai szintézist találni.

B) Az ifjúsági és sport lelkigondozói szakág tanulmányi programja

I. Választható terephelyek

1. oktatási intézmény (óvodák, általános iskolák, gimnáziumok)
2. egyetemi lelkészség
3. kollégium
4. nevelő és javító-nevelő intézet
5. ifjúsági szervezet, közösség
6. sportintézmény (klubok, sportszervezetek, élsport és amatőr rendezvények, versenyek)

7. sportolók ellátására szakosodott egészségügyi intézmény (sportkórház, kórházi osztály, rehabilitációs részleg)

II. Elméleti ismeretek témakörei

Az elméleti ismeretek átadása nem plenáris előadásokon történik, hanem a hallgatók gyakorlaton szerzett tapasztalatainak megvitatása során, esetekhez kapcsolva. A csoportvezetők a jegyzőkönyvekben felmerülő problémák kapcsán elmondják a legfontosabb szakmai ismereteket, amit kiegészít a kiadott szakirodalmak és vázlatok önálló és egyéni hallgatói feldolgozása. A félév végén a kijelölt témakörökből írásbeli vizsgát kell tenni.

1. A szakági terület intézményeire, intézményrendszerére vonatkozó ismeretek

Célja: a hallgatók átfogó képet szerezzenek a gyermekekkel, serdülőkkel és fiatal felnőttekkel szervezeten foglalkozó intézmények rendszeréről. Az általános oktatási és nevelési intézmények, a sportintézmények és sportszervezetek munkájának megismerése mellett a deviáns csoportokkal foglalkozó és a speciális problémákkal küzdő fiataloknak segítséget nyújtó szervezetek, közösségek, intézmények megismertetése is a témakör része.

2. A lelkipozítási esetekre, esetcsoportokra vonatkozó speciális szaktudományi ismeretek

2.1 Ifjúsági közösségek és egyének lelkipozítása, oktatási intézményekben és azokon kívül:

Célkitűzés: a közösségek és az egyének fejlődésének fázisait megismerve tisztázódjon a lelkipozító felelőssége, kompetenciája, feladata.

Témái:

- közösségek születése, fejlődése, krízisei, felbomlása;
- csoportkohézió, csoportdinamika;
- a csoport lelkipozítójának feladatai;
- a lelkipozító helye a gyerekek, fiatalok kapcsolatrendszerében;
- a lelkipozító szerepe az egyes életkorokban (kisiskoláskor, serdülőkor, ifjúkor);

- kiemelt szempontok az ifjúsági lelkipozó munkájában: a feltétel nélküli elfogadás, a diszkréción, a fiatal méltóságának tiszteletben tartása, hiteles értékek tudatosítása, segítségnyújtás a helyes életcél keresésében és megtalálásában.

2.2. Az ifjúkor lélektana, szociológiája és devianciái

A témakör célja az ifjúkor interperszonális kapcsolatainak, az azonos korúakkal alkotott közösségeknek, barátságoknak, családi kapcsolatainak, ifjúsági szubkultúráknak, valamint a világnézet alakulásának, fejlődésének a bemutatása. A témakör megismerteti a környezeti-kapcsolati zavarokból származó személyiségzavarok leggyakoribb formáival, ezek szociológiai leírásával, valamint a társadalomra gyakorolt hatásával, a sport és a lelkipozás megelőző lehetőségeivel.

2.3. A lelkipozás szerepe a sportban és a testnevelésben. A testkultúra elméleti alapjai

A témakör felhívja a figyelmet azokra a nyilvánvaló és rejtett potenciákra, amelyek a testkultúrában (testedzés, sport, rekreáció, játék stb.) megtalálhatók és felhasználhatók a lelkipozás különböző területein.

2.4. A mozgás, sport és testnevelés személyiségalkító hatása

A testnevelési órákon, a tömegsportban és az élsportban egyaránt megjelenő várt és elért teljesítményből, kockázatvállalásból adódó feszültségek velejárái, a siker és a kudarc átélésének az érzései (öröm, bánat, önbecsülés, önvád, negatív önkép, dicsőség, hírnév, exhibicionizmus és depresszivitás) elfogadásának, feldolgozásának lehetőségei és az ezzel kapcsolatos lelkipozói feladatok. A fizikai és pszichés felkészülés összehangolásának és lehetőségeinek ismerete, mely a lelkipozói munkában párhuzamba állítható az erények, a vallási értékek elsajátítására, megvalósítására irányuló aszketikus gyakorlatokkal, a vallási értelemben vett önreflexív és növekedésorientált életszemlélettel. A témakör foglalkozik a mozgásos játékok és sportjátékok egyénre, társra, kiscsoportra és közösségre gyakorolt hatásaival.

2.5. A versenyszerű sportolás és a sportolás befejezésének pszichológiai és lelkipozozási kérdései

A versenyszerű sportolók sajátos életmódjának és életrendjének ismerete. Az aktív sportolói időszak és a sport önkéntes vagy kényszerű (pl. sérülés) befejezésének speciális kérdései, a lelkipozozó lehetséges feladatai ezekben a helyzetekben.

3. Integráló ismeretek

3.1. Ifjúsági lelkipozozás

A cél a hazai és külföldi – többségben egyházi keretek között folyó – ifjúsági lelkipozozói munka tapasztalatai és konkrét gyakorlati módszerek elsajátítása, hogy a lelkipozozó kész legyen kreatív közösségteremtő preventív munkára. Tekintetbe veszi az egyéni és közösségi formákat, iniciálja a pszichoszociális hálóként is szolgáló ifjúsági csoportok szervezését, módszereket ad a csoportok megtartására, teherbíró képességük fokozására, be- és elfogadóképességük növelésére.

3.2. Erkölcsi és etikai kérdések a sport és ifjúsági lelkipozozásban

Cél a lelkipozozó saját munkakörében felmerülő kérdésekre adandó, személyre és szituációra szabott válaszok és értékek belsővé tétele, útjának és reflektált szintézisének kialakítása.

Témakörei:

- felnőtt és önálló életre való felkészülés feszültsége; lehetséges utak és megoldási stratégiák; pár- és hivatásválasztás; életcél, szexualitás; önállóság, önzés, altruizmus, az élet veszélyeztetése és felelős rizikóvállalás;
- a sport építő és esetleges romboló vagy önpusztító kihatásai, visszaélések a teljesítmény növelése érdekében, siker, hírnév, sztárhelyzet, „kiöregedés”.

C) A kórházi lelkigondozói szakág tanulmányi programja

I. Választható terephelyek

1. kórház
2. klinika
3. rehabilitációs intézmény

II. Elméleti ismeretek témakörei

Az elméleti ismeretek átadása nem plenáris előadásokon történik, hanem a hallgatók gyakorlaton szerzett tapasztalatainak megvitatása során, esetekhez kapcsolva. A csoportvezetők a jegyzőkönyvekben felmerülő problémák kapcsán elmondják a legfontosabb szakmai ismereteket, amit kiegészít a kiadott szakirodalmak és vázlatok önálló és egyéni hallgatói feldolgozása. A félév végén a kijelölt témakörökből írásbeli vizsgát kell tenni.

1.A szakági terület intézményeire, intézményrendszerére vonatkozó ismeretek

Főbb tematikai egységek:

- Leggyakoribb élethelyzetek, élettémák ismertetése.
- A fekvőbeteg-gyógyintézetek szervezete, működése, osztályozása.
- Az egyes betegségcsoportok szerinti kórházi osztályok sajátosságai.
- Az egészségügyi intézményekben folyó szakmai együttműködések formái.
- A szociális hálóval tartandó kapcsolat kialakításának elsajátítása.

2. A lelkigondozási esetekre, esetcsoportokra vonatkozó speciális szaktudományi ismeretek

2.1. Speciális lélektani ismeretek

A témakör célja a betegágynál felmerülő kérdések lélektani hátterének megvilágítása.

Fő területei a következő témák: agresszió, önagresszió, bűn, bűntudat, hiábavalóság és feleslegesség érzése, háttérproblémák, illetve függésigény, pszichoszociális problémák, mint kortárs csoport és fogyasztás.

2.2. Lelkigondozás krízisben és betegségben

A témakör a gyakorlatot segítő és alátámasztó elméletnek, valamint a konkrét lelkigondozói tevékenységnek az összekapcsolása. Az emberi határhelyzetekből fakadó kérdésekkel és a rájuk adható lelkigondozói válaszokkal foglalkozik gyakorlatban és elméletben.

Fő területei: a korlátozott megnyilvánulások és korlátozott élet kérdései; az élet értelme; a modern kuratív orvostudomány és a lelkigondozás együttműködése; a lelkigondozó felelőssége, túlterhelődése és védelme; a gyógyítás történelmi példái és teológiája.

2.3. A betegek hozzátartozóinak lelkigondozása

A hozzátartozók szerepe a beteg gyógyulásában, lelki és spirituális fejlődésében. A hozzátartozó lehetőségei és feladatai a kapcsolattartásban, a kísérésben és a rehabilitációban, a betegség leküzdésében és elfogadásában. A hozzátartozók lelkigondozása és felkészítése a megfelelő bánásra a beteggel.

2.4. Addiktológia

A szenvedélybetegség pszichodinamikai és szociálpszichiátriai megközelítésben. A társfüggőség és a függőségből való kiszállás lehetőségei. Az addiktológiai ellátási rendszer Magyarországon. Terápiás közösség, terápiás és rekreatív módszerek, önszolgáltató csoportok. Szendélybetegek a társadalomban, a betegség kialakulása: fejlődéslélektani, pszichoszociális okok, nevelés, környezeti hatások, veszélyeztetettség. A szenvedélybetegekkel való foglalkozás szociális lehetőségei, gyógyulási lehetőségek és rehabilitáció. A családi és emberi kapcsolatok szerepe, szociális hálók, támogató rendszerek és intézmények.

3. Integráló ismeretek

3.1. Erkölcsi, etikai kérdések a kórházi lelkigondozó szakágnál

A betegség mint egész emberi mivoltunkat érintő kihívás: akárhol betegszüünk meg, egész embervoltunk sebződik meg. A betegség kiváltotta krízis az élet alapvető, nagy kérdéseit teszi fel vagy fogalmazza újra: az élet értelme, az ember saját felelőssége a betegség kialakulásában, sorsszerűségek és véletlenek az események alakulásában, a szenvedés miéértje, célja, értelme, az élet végessége,

halandóság. A betegség mint értékátrendezőési lehetőség. A krízis hatása a hitre és a transzcendenssel fenntartott kapcsolatra. A gyógyási/lelkigondozói titok keretei, és a más szakemberekkel való együttműködés során a betegről adott tájékoztatás és információ szakmaetikai normák által kijelölt határai. Konkrét kórházi lelkigondozói munkából vett eseteken mutatja be, hogyan lehet a saját munkakörben felmerülő kérdésekre személyre és szituációra szabott választ, valamint belsővé tett és reflektált etikai szintézist találni.

3. Záródolgozat

I. A záródolgozat célkitűzése

A záródolgozat annak az elméleti tudásnak, önismeretnek, lelkigondozói szemléletnek, vallási-etikai értékrenddel való önazonosságnak, kliensközpontú segítői magatartásnak az összegzése, amit a hallgató a képzés során elsajátított, továbbfejlesztett és önmagába integrált. Mindezen tudását egy befejezett, lezárt – szakági specializációjának megfelelő – lelkigondozói feladat leírásán és nagyobb kontextusba helyezésén keresztül kell bemutatnia. E munkán alapul annak végső elbírálása, hogy a hallgató felkészült-e és alkalmas-e arra, hogy megfelelő tudás és szellemiség birtokában végezze lelkigondozói munkáját.

A tanulmányi követelmények szempontjai mellett az is cél, hogy a hallgatók olyan lelkigondozói témát válasszanak, amely valamely szempontból fontos a munkájukhoz és amelynek kidolgozásában motiváltak.

Speciális motiváció lehet például, hogy akik a jövőben doktorátust kívánnak szerezni, olyan témát válasszanak, amely a PhD munkát szolgálja, illetve a felvételi vizsgát segíti.

II. Formai követelmények

1. Terjedelem:

- A főszöveg terjedelme 60.000–80.000 karakter (szóközzel).
Főszövegben: betűnagyság: 12-es; betűtípus: Times New Roman;
margók: alul, felül, jobb oldalon: 2,5 cm, bal oldalon a kötés miatt 3 cm.
- A nyomtatott szöveg a jobb oldalakon helyezkedjen el.
Oldalak számozása: jobb alsó sarok.
- Főszöveg 1,5-ös sorközzel nyomtatva.

- A főszövegben (bevezetés – fejezetek – összegzés) a fejezetek római, az oldalak arab számmal számozódnak. Az oldalak számozása a tartalomjegyzékekkel indul.
- Főszövegen kívüli részek: fedél, belső címlap, tartalom- és irodalomjegyzék, mellékletek, függelék, köszönetnyilvánítás, lábjegyzetek.
- Lábjegyzetek formátuma: betűnagyság: 10-es; betűtípus: Times New Roman; sorköz: szimpla.

2. Külalak

- Kötés: a szakdolgozatot 2 bekötött és 1 spirálozott példányban kell benyújtani. (A szakdolgozat megvédése után a jelölt visszakap 1 bekötött példányt.)
- Szerkezet: a fedélen szerepeljen a „Simmelweis Egyetem – Károli Gáspár Református Egyetem – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola” megjelölés, a „Záródolgozat” felirat, továbbá a szerző neve és a benyújtás évszáma (5. sz. melléklet). A belső címlapon a fentiekén kívül fel kell tüntetni a záródolgozat címét és a benyújtás helyét (6. sz. melléklet). A dolgozat áttekinthető, tagolt legyen, és kizárólag írógéppel, illetve számítógéppel készülhet. A konzulens neve ne legyen feltüntetve!
- Zárás: A hallgató irodalomjegyzékekkel zárja dolgozatát. A hallgatónak aláírásával igazolnia kell, hogy a megadott jegyzéken túlmenő forrásokat nem használt fel. „Alulírott XY nyilatkozom, hogy a ZW című dolgozatom teljes egészében saját munkám, elkészítéséhez a megadott forrásokon kívül más forrást nem használtam fel.” (aláírás).

Irodalomjegyzék, hivatkozások:

A hivatkozások az irodalomjegyzékben ábécésorrendben szerepelnek, a szövegben a szerző(k) nevével és évszámmal (pl. Kovács és mtsai 1999, Kovács és Kiss 2005) utalunk a közleményekre.

Valamennyi közleményt, mely a záródolgozatban szerepel, fel kell tüntetni az irodalomjegyzékben, és az irodalomjegyzékben felsorolt összes közleményre hivatkozni kell a dolgozatban. Az idézett közlemények év-, kötet- és oldalszámozását (kezdő és utolsó oldal) fel kell tüntetni.

Könyvfejezet idézésekor az adott fejezet szerzőjén kívül feltüntetendő a könyv címe, szerkesztője (vagy szerkesztői), a kiadó neve, a kiadás

helye (város megnevezése) és éve, valamint az idézett fejezet kezdő és utolsó oldala. Könyv idézésekor a szerző(k), a cím, a kiadó neve, a kiadás helye (város megnevezése) és éve, valamint az idézett oldalak jelölése szükséges. Az alábbiakban megadjuk a javasolt formákat:

Folyóiratcikk egy szerző esetén:

Gombocz J. (2004) A mentálhigiénés szemléletű pedagógus. Embertárs, 2: 196–207.

Folyóiratcikk több szerző esetén:

Bakos-Tóth M., Schuler D., Koós R. és mts. (2006) Az üdültetés és táboroztatás szerepe a gyermekkori malignus betegségek rehabilitációjában. Rehabilitáció, 16: 22–24.

Idegen nyelvű folyóiratcikk esetén:

Tomcsányi, T., Csáky-Pallavicini, R., Ittész, G., Semsey, G., Török, P. (2006): Health promotion strategy and primary prevention program at Semmelweis University. European Journal of Mental Health, 1 (1-2): 25–44.

Könyvfejezet esetén:

Pilling J. (2005) A haldoklás és a gyász lélektana. In: Kopp M., Berghammer R. (szerk.) Orvosi pszichológia. Medicina, Budapest, 492–503.

Kököneyi Gy. (2003) Szubjektív jóllét. In: Aszmann A. (szerk.) Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása. Országos Gyermekegészségügyi Intézet, Budapest, 93–108.

III. Tartalmi követelmények

1. Általános szempontok

- A záródolgozat tükrözze a képzésen megszerzett lelkipozíciós ismereteket, készségeket, jártasságokat.
- A szakdolgozat **csak saját munkafolyamatról szólhat** (nemcsak információgyűjtés, hanem megvalósult akció).
- **Foglalja össze a tárgyalt témával kapcsolatos legfontosabb szaktudományos ismereteket.**

- Integráltan használja a tanult ismereteket.
- **Személyes résszel kezdődjön:** a bevezetésben a szerző röviden mutatkozzon be, írja le témaválasztásának motivációit, jelezze személyes viszonyát a választott témával.
- A záródolgozat feleljen meg a **hivatás-etika** – különösen az anonimitás – követelményeinek, hogy a benne szereplők tényleges kiléte ne legyen felismerhető.

2. *Választható témamegközelítések*

2.1 *Lelkigondozói segítő kapcsolat, esetleírás*

2.2 *Közösségi lelkigondozás, tevékenységeírás*

2.3 *Mentálhigiénés lelkigondozói szemlélettel végzett pasztorációs tevékenység bemutatása*

Hangsúlyozzuk, hogy a szakdolgozat csak a fent megjelölt három témamegközelítésben készülhet, a megadott formai és tartalmi (általános, speciális) követelményeknek megfelelően.

2.1 Lelkigondozói segítő kapcsolat, esetleírás

E témacsoportban kétféle megközelítésben lehet elemezni a saját lelkigondozói tevékenységből származó esetet vagy eseteket.

- Lehet egy eset több találkozását elemezni, a benne felmerülő kérdések és a folyamat szempontjából (ld. 2.1.1).
- Lehet több különböző saját esetet példaként hozva elemezni egy fontos lelkigondozói témát (ld. 2.1.2).

2.1.1 Egy lelkigondozói eset bemutatása és elemzése

A bemutatott lelkigondozói segítő kapcsolat származzon a hallgató saját gyakorolt hivatásából, vagy azon kívüli saját lelkigondozói tevékenységből.

A dolgozat a következő fő részekből álljon:

- a. Elméleti bevezető, mely a konkrét lelkigondozói kapcsolatra vonatkozik, és szakirodalmi áttekintést is ad az esethez kapcsolódó legfontosabb elméleti témákról.

A szakirodalmi áttekintés ne korlátozódjon a képzés során feldolgozott kötelező irodalmakra. Követelmény továbbá, hogy

2000 után megjelent szakirodalomra való hivatkozások is legyenek a dolgozatban, lehetőség szerint külföldi szakirodalomra is.

b. Témakifejtés: a lelkipozíciós kapcsolat ismertetése.

Először történjen meg az ismertetés leíró jelleggel, azután az elemzés. Jól követhető legyen a közös munka folyamata mind történetében, eseményeiben, mind az érzelmi vonatkozások és az alkalmazott eszköztár tekintetében.

Legalább öt találkozás jegyzőkönyve kerüljön feldolgozásra, melyben legyenek nondirektív beszélgetésrészletek is.

Az ismertetés során fokozottan kell figyelni a személyi adatok titkosságára, a névtelenségre!

A témakifejtés konkrét szempontjai:

- A kapcsolatfelvétel körülményei: a kliens bemutatása, első benyomások, hozott probléma / látens probléma. Az első interjú információi. A kapcsolat létrejöttének körülményei.
- A keretek megjelölése és az esetleges szerződéskötés. Tervek, célok.
- Folyamatelemzés. A kliens „ellenállása”, „áttétele”, illetve az ezekkel való bánás.
- Válgjon láthatóvá a segítő szakmai munkája, felkészültsége, hogyan használta a képzésen szerzett interdiszciplináris ismereteket, hogyan tudott lépést tartani a lelkipozícióval.
- Érzékelhető legyen személyes részvétele, érintettsége, dilemmái, esetleges elhatárolódási problémái (határtartás, illetve kompetenciahatárok), elkötelezettsége.
- Külön figyeljen arra, hogy milyen „eszközöket” (ezen belül is milyen spirituális eszközöket) használt a kísérés során. Pl. imák egy adott helyzetre, feladatok, idézetek, felhasznált művészeti alkotások stb.
- Térjen ki arra, hogy igénybe vett-e kollegiális segítséget, egyéni vagy csoportos esetmegbeszélést, szupervíziót. Ezek következménye.
- A kapcsolatban történtek és a lelkipozícióval konkrét problémájával összefüggő elméleti (szakirodalmi) megfontolások (ld. elméleti bevezető rész) összekapcsolása.

c. A munka összegzése, lezárása.

Összefoglalás, értékelés, tanulságok a saját mindennapi tevékenységére, hivatására vonatkozóan is, esetleg az esetből következő megfontolások tágabb egyházi, társadalmi kontextusban.

2.1.2. Több lelkigondozói eset bemutatása és elemzése egy közös szakmai kérdés vagy téma szempontjából

A lelkigondozói segítő kapcsolatok származzanak saját lelkigondozói tevékenységből.

Javasolt témalehetőségek: közelség–távolság kérdése a lelkigondozói kapcsolatokban; életszakaszok jellemzőinek megjelenése lelkigondozói kapcsolatokban; lelkigondozói kapcsolatok lehetősége egy adott intézményben; a keretek kialakításának jelentősége a lelkigondozói kapcsolatokban; stb.

A dolgozat a következő fő részekből álljon:

a. Elméleti bevezető, mely az elemezni kívánt konkrét lelkigondozói téma bemutatására vonatkozik, és ehhez szakirodalmi áttekintést is ad.

A szakirodalmi áttekintés ne korlátozódjon a képzés során feldolgozott kötelező irodalmakra. Követelmény továbbá, hogy 2000 után megjelent szakirodalomra való hivatkozások is legyenek a dolgozatban, lehetőség szerint külföldi szakirodalomra is.

b. Témakifejtés: a lelkigondozói kapcsolatok ismertetése.

Először történjen meg az esetekre vonatkozó ismertetés leíró jelleggel, azután az elemzés. Jól követhető legyen a közös munka folyamata mind történetében, eseményeiben, mind az érzelmi vonatkozások és az alkalmazott eszköztár tekintetében.

Összesen legalább öt jegyzőkönyv kerüljön feldolgozásra, melyben legyenek nondirektív beszélgetésrészletek is.

Az ismertetések során fokozottan kell figyelni a személyi adatok titkosságára, a névtelenségre!

Az esetleírások konkrét szempontjai:

- A kapcsolatfelvétel körülményei: a kliens bemutatása, első benyomások, hozott probléma / látens probléma. A kapcsolat létrejöttének körülményei. Intézményi háttér.
- Az adott téma szempontjából fontos elemek megjelölése: keretek, szerződéskötés, tervek, célok, határtartás ill. kompetenciahatárok, kollegiális segítség, a lelkigondozó személyes részvétele, érintettsége, dilemmái stb.
- A kapcsolatban történtek és a lelkigondozott konkrét problémájával összefüggő elméleti (szakirodalmi) megfontolások (ld. elméleti bevezető rész) összekapcsolása.

c. A munka összegzése, lezárása.

Összefoglalás, értékelés, tanulságok a saját mindennapi tevékenységére, hivatására vonatkozóan is, esetleg az esetekből következő megfontolások tágabb egyházi, társadalmi kontextusban.

2.2 Közösségi lelkigondozás, tevékenységeirés

E témacsoportban a közösségekkel, csoportokkal végzett saját lelkigondozói munkáról készített tevékenységeirés elemzése szerepelhetnek.

Közösségi lelkigondozói munkán itt az alábbi specifikus tevékenységeket értjük:

- Közösségek vagy lelkigondozói témacentrikus csoportok szervezése és működtetése (2.2.1).
- Intézményekben egy adott célcsoporttal végzett lelkigondozói tevékenységek (2.2.2).

2.2.1 Közösségek vagy lelkigondozói témacentrikus csoportok szervezése és működtetése

A hallgató saját megvalósult közösségépítési, csoportszervezési programja vagy egy mások által megkezdett, illetve vezetett program markáns, általa önállóan alakított, vezetett része.

Példák a témalehetőségekre: özvegyek csoportja egy gyülekezetben, ifjúsági közösségépítés, felekezeten kívüli vegyesházasságban élők hétvégéje, munkanélküliséggel küzdők lelkigondozói csoportja stb.

A dolgozat a következő fő részekből álljon:

- a. Elméleti bevezető, mely a közösségépítésre, csoportszervezésre vonatkozik, és szakirodalmi áttekintést is ad.

A szakirodalmi áttekintés ne korlátozódjon a képzés során feldolgozott kötelező irodalmakra. Követelmény továbbá, hogy 2000 után megjelent szakirodalomra való hivatkozások is legyenek a dolgozatban, lehetőség szerint külföldi szakirodalomra is.

- b. Témakifejtés: a konkrét közösségépítési, csoportszervezési program ismertetése.

Az ismertetés során fokozottan kell figyelni a személyi adatok titkosságára, a névtelenségre!

A témakifejtés konkrét szempontjai:

- A kiválasztott csoport, terület, téma, probléma indoklása, amire vagy amiért a közösség, a csoport szervezése alapozódik.
- A közösségépítési vagy csoportszervezés megvalósításának leírása, melyben megjelenik az egész folyamat, és minden lépés megfelelően dokumentálva van, szerepeltetve a sikeresség mérhető szempontjait is.
- Válgjon láthatóvá a lelkigondozó szakmai munkája, felkészültsége; hogyan használta a továbbképzésen szerzett interdiszciplináris ismereteket.
- Mutassa be az egész folyamatot kis lépésekben, az érzelmeket is tükröző napló kiválasztott reprezentatív és bemutatható részleteivel együtt.
- „Eszköztár”: történetek, melyek a munka metodikájára vonatkoznak, a megvalósított módszerekről adnak leírást (pl. imák, játékok, programok, feladatok, válságkezelési technikák, ünnepek megszervezése stb.).
- Térjen ki arra, hogy igénybe vett-e kollegiális segítséget, egyéni vagy csoportos esetmegbeszélést, szupervíziót. Ezek tanulságainak következménye, beépítése.
- A közösségépítés és csoportszervezés konkrét folyamatával összefüggő elméleti (szakirodalmi) megfontolások (ld. elméleti bevezető rész) összekapcsolása a konkrét történésekkel.

c. A munka összegzése, lezárása.

Összefoglalás, a közösségépítés folyamatának értékelése és a tapasztalatok leszűrése, további perspektívák megfogalmazása, következtetések a saját mindennapi tevékenységére, hivatására vonatkozóan is. Az ismertetett tevékenységből következő tanulságok és lehetőségek bemutatása tágabb egyházi és társadalmi kontextusban.

2.2.2 Intézményekben egy adott célcsoporttal végzett lelkipozói tevékenység bemutatása

Ezt a típust elsősorban azoknak javasoljuk, akik valamilyen intézményben egy adott, meghatározható csoportban látnak el lelkipozói feladatot időszakosan vagy rendszeresen, vagy egy intézményben új feladatkörként maguk alakítják ki a lelkipozói szervezeti-működési feltételeit.

Példák a témalehetőségekre: kórházi lelkipozói szolgálat kiépítése és működése adott intézményben, ápolónővérek csoportjának lelkipozója egy onkológiai osztályon, iskolai lelkipozói feladatkörének kidolgozása és ellátása adott intézményben, adventi készülődés egy általános iskolában stb.

A dolgozat a következő fő részekből álljon:

a. Elméleti bevezető, mely az adott intézményre/intézményrendszerre és célcsoportra vonatkozik, és szakirodalmi áttekintést is ad lelkipozói szempontból.

A szakirodalmi áttekintés ne korlátozódjon a képzés során feldolgozott kötelező irodalmakra. Követelmény továbbá, hogy 2000 után megjelent szakirodalomra való hivatkozások is legyenek a dolgozatban, lehetőség szerint külföldi szakirodalomra is.

b. Szervezeti és működési rend leírása:

- működő lelkipozói tevékenység küldetésének, stratégiájának és szakmai programjának elemzése, szervezeti-működési kereteinek vizsgálata, értékelése;

- új lelkipozói tevékenység telepítése esetén a szakmai folyamat megtervezése, a szervezeti-működési rend kialakítása folyamatának leírása, elemzése.

- c. Témakifejtés: a konkrét intézményben egy adott célcsoporttal végzett lelkipozítói tevékenység bemutatása.

Az ismertetés során fokozottan kell figyelni a személyi adatok titkosságára, a névtelenségre!

A témakifejtés konkrét szempontjai:

- A kiválasztott csoport, terület, téma, probléma indoklása, amire a lelkipozítói tevékenység irányul.
- A lelkipozítói tevékenység kiépítésének, vagy az eltervezett folyamat megvalósításának leírása, melyben megjelenik az egész tevékenység, és minden lépés megfelelően dokumentálva van, szerepeltetve a sikeresség mérhető szempontjait is.
- Válgjon láthatóvá a lelkipozító szakmai munkája, felkészültsége; hogyan használta a továbbképzésen szerzett interdiszciplináris ismereteket.
- Mutassa be az egész folyamatot kis lépésekben, az érzelmeket is tükröző napló kiválasztott reprezentatív és bemutatható részleteivel együtt.
- „Eszköztár”: történetek, melyek a munka metodikájára vonatkoznak, a megvalósított módszerekről adnak leírást (pl. imák, játékok, programok, feladatok, válságkezelési technikák, ünnepek megszervezése stb.).
- Térjen ki arra, hogy igénybe vett-e kollegiális segítséget, egyéni vagy csoportos eszmegbeszélést, szupervíziót. Ezek tanulságai, következménye, hogyan épült be a munkájába.
- A lelkipozítói munka konkrét folyamatával összefüggő elméleti (szakirodalmi) megfontolások (ld. elméleti bevezető rész) összekapcsolása a konkrét történésekkel.

- d. A munka összegzése, lezárása

Összefoglalás, a lelkipozítói munka folyamatának értékelése és a tapasztalatok leszűrése, további perspektívák megfogalmazása, következtetések a saját mindennapi tevékenységére, hivatására vonatkozóan is. Az ismertetett tevékenységből következő tanulságok és lehetőségek bemutatása tágabb egyházi, társadalmi kontextusban.

2.3 Mentálhigiénés lelkipásztori szemlélettel végzett pasztorációs tevékenység bemutatása

Ebben a témacsoportban a továbbképzésen szerzett mentálhigiénés és speciális lelkipásztori ismeretek pasztorációs alaptevékenységbe történő integrációjának leírása a cél. Ilyen alaptevékenységnek tekinthetők azok a lelkipásztori és hitoktatói feladatkörök, amelyeket a hallgatók alapképzettségüknek megfelelően ellátnak: igehirdetés, liturgikus alkalmak vezetése, plébániai és gyülekezeti élet irányítása, hitoktatás stb. Ezeket a tevékenységeket nem tekinthetjük minden részletben lelkipásztori feladatnak, ugyanakkor a lelkipásztoriaság során alkalmazott szemléleti és módszertani elemeket sok esetben ezekben a pasztorációs helyzetekben is lehet integráltan alkalmazni.

Választható témák:

Az alábbi témák kifejtése csak konkrét tevékenységek vagy tevékenység-részek bemutatásával (pl. konkrét temetési szertartás változó elemei az előkészítő beszélgetésekkel, az igehirdetés leírásával stb.) és elemzésén keresztül történhet, nem elégséges a kizárólag elméleti kifejtés.

1. A szentségek/kazuáliák kiszolgáltatásának előkészítése, liturgikus kereteinek szervezése, ennek a folyamatnak elemzése mentálhigiénés lelkipásztori szempontból.
2. A hitoktatói tevékenységben rejlő mentálhigiénés lelkipásztori lehetőségek leírása és elemzése.
3. Az igehirdetés mentálhigiénés lelkipásztori aspektusai.
4. A szentmise, istentisztelet és más liturgikus alkalmak lelkipásztori szempontjainak elemzése.
5. A plébánia- és gyülekezetvezetésben hogyan jelenhet meg a mentálhigiénés lelkipásztori felkészültség és szemlélet.

A dolgozat a következő fő részekből álljon:

- a. Elméleti bevezető, mely az adott tevékenység egyházi gyakorlatára és elméletére vonatkozik, és amely a felekezeti sajátosságokat is bemutatva szakirodalmi áttekintést is ad.

A szakirodalmi áttekintés ne korlátozódjon a képzés során feldolgozott kötelező irodalmakra. Követelmény továbbá, hogy 2000 után megjelent szakirodalomra való hivatkozások is legyenek a dolgozatban, lehetőség szerint külföldi szakirodalomra is.

b. Témakifejtés: a konkrét pasztorációs tevékenység ismertetése.

Az ismertetés során fokozottan kell figyelni a személyi adatok titkosságára, a névtelenségre!

A témakifejtés szempontjai:

- A kiválasztott konkrét pasztorációs tevékenység terület, esemény bemutatása.
- A saját tevékenység körülményeinek és lefolyásának dokumentálása.
- A bemutatott tevékenységben váljon láthatóvá a lelkigondozó szakmai munkája, felkészültsége; hogyan használta a továbbképzésen megszerzett interdiszciplináris ismereteket.
- „Eszköztár” bemutatása: történetek, melyek a munka metodikájára vonatkoznak, a megvalósított módszerekről adnak leírást (pl. imák, játékok, programok, feladatok, válságkezelési technikák, ünnepek megszervezése stb.).
- Térjen ki arra, hogy igénybe vett-e kollegiális segítséget, egyéni vagy csoportos esetmegbeszélést, szupervíziót.
- A tevékenység konkrét folyamatával összefüggő elméleti (szakirodalmi) megfontolások (ld. elméleti bevezető rész) összekapcsolása a konkrét történésekkel.

c. A munka összegzése, lezárása

Összefoglalás, a bemutatott tevékenység és az integrációs törekvés értékelése és a tapasztalatok leszűrése, további perspektívák megfogalmazása, következtetések a saját mindennapi tevékenységére, hivatására vonatkozóan is. Az ismertetett tevékenységből következő tanulságok és lehetőségek bemutatása tágabb egyházi, társadalmi kontextusban.

IV. Időbeli ütemezés, konzulensi munka

A IV. félévtől a hallgatók segítséget kapnak a záródolgozathoz (konzulensi kísérés), melynek időtartama 5 óra. Ezt az

időintervallumot célszerű úgy beosztani, hogy a dolgozatírás elején az őszi szemeszterben és a befejezés előtt is legyen konzultációs lehetőség. 2011 március 31-ig kell benyújtani szakdolgozatot, melyet a záróvizsgán (2011 június) meg kell védeni.

2010 márciusában kell leadni az előtervet; az áprilisi alkalomra történik meg ennek jóváhagyása és a konzulens személyének kiválasztása. (Azoknak, akik ebben segítséget kérnek, csoportos konzultációt biztosítunk.)

2010 májusára véglegesíteni kell a dolgozat címét, és írásba kell foglalni a témakifejtés elképzelését. Ekkorra kell a konzulensnek bemutatni az összegyűjtött, szakaszolható vázlatot. Ennek birtokában történik meg a munka periódusokra szakaszolása. Az elkészült szövegrészek bemutatásának és konzultálásának időpontját a hallgató a konzulenssel beszéli meg.

A konzulens az alkalmakról rövid jegyzőkönyvet vezet az intézetben kialakított formanyomtatványoknak megfelelően, melyet a hallgató minden alkalom végén aláír, és a folyamat végén lead az intézetnek.

A konzulenssel való kapcsolatfelvétel egyénileg történik. (A tématervek jóváhagyásánál az intézet megadja a konzulens elérhetőségét.) A találkozás helyszíne is egyénileg bonyolítandó. Kivételes esetben az intézet segítsége is igénybe vehető.

V. A konzulens és az opponens feladatai

Szakdolgozatának elkészítéséhez minden hallgató igénybe vehet konzulensi segítséget.

A konzulens nem ad osztályzatot. Szakmai segítséget nyújthat azokban a kérdésekben, amelyek a hallgató önálló munkája során felmerülnek, igénybe vétele azonban nem kötelező.

A dolgozatot az opponens bírálja el. Amennyiben a hallgatónak nem elfogadható az értékelés, fellebbezést nyújthat be, a megadott határidőn belül, különjárási díj fejében (a különjárási díj megállapított összege jelenleg 15.000 Ft, mely változhat a képzés vezetőségének döntése alapján). Azoknak, akik új opponensi véleményt kérnek, számolniuk kell azzal, hogy záróvizsgájuk időpontja, így tanulmányaik befejezése is időben kitolódik, mert az

újabb opponensi vélemény elkészítése időt igényel. A fellebbezést benyújtó hallgatóknak pót-záróvizsga alkalmon kell megjelenniük.

Amennyiben a két opponensi vélemény eltér egymástól, a záróvizsgabizottság dönt az érdemjegy kérdésében.

Az opponens előtt nem ismert a konzulens neve.

A hallgató a védés előtt legkésőbb egy héttel megkapja az írásbeli opponensi bírálatot, az ehhez fűzött esetleges kérdéseket, melyekre a védés során reflektálnia, illetve a kérdésekre válaszolnia kell. Ennek sikeressége befolyásolja a végső jegyet.

VI. A konzulensek személye

Az intézet által javasolt konzulensi-szakértői listát hírlevél mellékleteként kapják meg a hallgatók. A sajátélményű csoportvezető is lehet konzulens, mivel nem kell értékelnie. (A hallgatók által választott és jóváhagyott témáktól függően e szakértői lista kiegészítésre szorulhat, és a hallgatók is javasolhatnak megfelelő lelkigondozói szemléletű konzulens a listára. A listára kerüléshez intézetvezetői jóváhagyás szükséges.)

A konzulens az intézet jelöli ki és kéri fel. Kérjük, hogy hallgatói részről előzetes megkeresések ne történjenek!

Már most jelezzük, hogy a hallgatók kéréseit törekszünk teljesíteni, de ezt nem minden esetben tudjuk vállalni, pl. azért sem, mert egy konzulens vállalási kapacitása korlátozott.

A konzulensek bevonhatnak a munkába – saját óraszámuk terhére – külső szakértőt, ha a téma iránya miatt szükségesnek látják, de a konzulensi munka ez esetben is az ő irányításuk alatt marad.

4. Záróvizsga

A záróvizsgára bocsátás feltétele

- a szakon előírt tanulmányi kötelezettségek teljesítése,
- a záródolgozat elkészítése és a bíráló általi elfogadása megvédésre.

A záróvizsga részei

- a záródolgozat szóbeli megvédése;
- komplex szóbeli vizsga a lelkigondozás tárgyköreiből.

A záróvizsga eredménye

- A záróvizsga eredményét a záródolgozatra és a védésre, valamint a komplex szóbeli vizsga teljesítésére adott érdemjegyek átlagából számított háromfokozatú minősítés adja. (Kiválóan megfelelt: ha az átlag meghaladja a 4,5-öt; megfelelt: ha ennél gyengébb; nem felelt meg: ha bármelyik részjegy elégtelen volt.)

5. Mellékletek:

1. melléklet

A) A specializáció évében a gyakorlati tevékenység dokumentálása

1. Egy-egy gyakorlati nap, illetve napok időbeosztásának és fontos eseményeinek rögzítése: pl. az intézmény küldetésének, struktúráinak, dokumentációjának a megismerése; az intézményben zajló munkafolyamatok megismerése; részvétel a tereptanár munkájában; valamilyen lelkigondozói feladat önálló ellátása; a feladat elvégzésének dokumentálása; lezárás: értékelés, további alkalmak előkészítése stb.
2. A gyakorlati tevékenység bemutatása: mennyi érdemi lelkigondozói találkozás volt, melyek voltak a legfontosabb témák a lelkigondozói beszélgetések során.
3. A tereptanárral és más szakemberekkel való együttműködés bemutatása.
4. A nap során felvetődött szakmai kérdések, dilemmák.
5. Reflexió a napra: mennyire érzed eredményesnek, mi volt nehéz, megterhelő, örömteli, lelkesítő, miben érzed magad eredményesnek, hol láttál rá gyengeségeidre stb.

Egy napról 1-2 oldalt kell írni.

B) Klienskísérést dokumentáló jegyzőkönyv

A jegyzőkönyv tartalmi felépítése

1. A lelkigondozói találkozás körülményeinek leírása, a delegálás módja, az intézményi teammunkában résztvevők tagjaitól kapott előzetes információk. A helyszín és a körülmények leírása, a kliens bemutatása. A hallgató első benyomásainak leírása. A kapcsolatfelvétel körülményeinek, módjának ismertetése.
2. Az egész lelkigondozói találkozást dokumentálni kell. Ennek egy része történhet leíró jelleggel, de szerepelnie kell a jegyzőkönyvben legalább 10-12 (lehetőleg összefüggő) beszédfordulatnak is. A szövegből egyértelműen ki kell derülnie, hogy a beszélgetésrészlet a lelkigondozó kapcsolat melyik részét

mutatja be. Ha a beszélgetés folyamatának vagy a hallgatónak a beszélgetéshez kapcsolódó kérdésének a megértéséhez elengedhetetlenül fontos, a 10-12 beszélgetésfordulatot ki lehet emelni a lelkipárhelyi találkozás több pontjáról is. Ilyenkor ezt meg kell indokolni.

3. A jegyzőkönyvnek bőségesen kell tartalmaznia a hallgató önreflexióit: minél több leírás szerepeljen a klienssel és önmagával kapcsolatos beszélgetés alatti érzéseiből, késleltetett reakcióiból, megérzéseiből és megfigyeléseiből. Legyenek utalások a lelkipárhelyi kapcsolat megteremtését, az intimitás fenntartását segítő és nehezítő körülményekre. *Szerencsés a jegyzőkönyvben ezeket a szövegrészeket eltérő betűtípussal írni.*
4. A beszélgetés zárásának, a lelkipárhelyi találkozás befejezésének leírása.
5. Milyen összecsapás történt, lesz-e folytatás?
6. A kliens milyen igényt fogalmazott meg a folytatással kapcsolatban, mit vállalt a lelkipárhelyi, történt-e szerződéskötés, és ha igen, milyen tartalommal?
7. Lát-e a lelkipárhelyi további teendőt az intézményi team valamelyik tagja részéről, kell-e valamit jeleznie az ápoló, gyógyító személyzetnek?
8. Milyen utólagos megbeszélés történt az intézményi teamben?
9. „Kapcsolati anamnézis”. Írja le a hallgató, mit mutatott meg a kliens az ő kapcsolati szálaiból (környezetével, embertársaival, önmagával, a transzcendenssel), mi az, amit a lelkipárhelyi megérintett, megérintett a kliens kapcsolati szálaival kapcsolatban. Melyiknél idézett legtöbbet a kliens, mi lehet ennek az oka, hol lehetnek sérülések. Különösen térjen ki a lelkipárhelyi arra, amit a kliens spirituális kapcsolati szálából megérintett és megérintett.
10. Záró reflexió. Tekintsen vissza a hallgató a lelkipárhelyi találkozás egészére. Fogalmazza meg megfigyeléseit, benyomásait, megérzéseit. Mutasson rá a lelkipárhelyi találkozásnak azokra a pontjaira, amelyeket valamilyen fontosnak érez: nehezen kezelhető helyzet, sikeres visszatükrözés, megterhelő epizód, zavaró körülmény, elmélyült beszélgetés stb.
11. Teológiai reflexió: az alapozó képzésben megszokott módon.

12. Kérdések, melyeket a lelkipozó a szupervíziós csoportban vagy egyéni szupervízióban szeretne megbeszélni, vagy amire szakirodalomban vár választ.

A jegyzőkönyv fejléce

Semmelweis Egyetem

Mentálhigiéné Intézet

száma:

Lelkipozó továbbképzés

N É V:

Csoportvezetők:

Gyakorló hely:

Jegyzőkönyv

Csoport száma:

Dátum:

2. melléklet**Reflexiós levél**

A reflexiós levél célja, hogy a hallgató minden egyes praxiskísérő csoport után végiggondolja, milyen impulzusokat kapott a csoportmunkából, mire szeretne a következő alkalommal figyelni a terephelyen, hogyan érintette érzelmileg, ami a csoporton történt, hogyan befolyásolja mindez alaphivatásának gyakorlását a szolgálati helyén stb.

Terjedelem: 1-2 oldal.

Leadás

A lelkiigazgatói naplót minden képzési alkalom után 1 héttel kell elküldeni e-mailben a csoportvezetőknek.

3. melléklet

Javaslat a gyakorlóléhről készítendő intézménybemutató szempontjaira

- 1. Azonosító adatok** (pontos név, cím; elérhetőségek, beleértve a honlapot, vezető, illetve tereptanár neve, stb.)
- 2. Szervezeti** felépítés ábrával (organogrammal); működési sajátosságok (nagy intézménynél néhány általános megjegyzést követően célszerű a kisebb szervezeti egységet, pl. a látogatott intézetet, osztályt stb. bemutatni; külön pontban kell ismertetni a lelkiigazgatói team sajátosságait)
- 3. Finanszírozás,** technikai-anyagi feltételek, infrastruktúra, információs rendszer. A működési sajátosságok között érdekes lehet a döntéshozatal, a hatalmi viszonyok, a kommunikáció bemutatása. Minőségbiztosítás
- 4. Az intézmény kliensköre,** a szolgáltatásokat igénybe vevők bemutatása (forgalmi adatok, pszichoszociális jellemzők, elérhetőség, hozzáférhetőség és elfogadottság stb.)
- 5. Küldetés,** stratégia, tevékenységek, szakmai profil, kiemelten elkülönítve a deklarált és a tényleges szakmai célokat
- 6. Emberi erőforrás** jellemző adatai (szakmai összetétel, belső-külső szakemberarány, gondozott-segítő személyzet arány, karriertervezés, képzés, szupervízió, stresszkezelés, rekreáció, tudományos munka)
- 7. A lelkiigazgató pozíciója,** tevékenysége, helyzete stb. A szakmai működés sajátosságai (a szakmai tevékenység, folyamat, problémamegoldás sajátosságai, a stábülések sajátosságai, stábon belüli kapcsolatok és kommunikáció, stigmatizációs hatás stb.)
- 8. A team tevékenységének bemutatása,** a problémamegoldási folyamat leírása, elemzése, értékelése és az esetleges változtatási javaslatok
- 9. A hallgató elemző-értékelő megjegyzései.** Az intézmény kapcsolatrendszere (közvetlen külső környezet, döntéshozó testületek, pl. fenntartó, önkormányzat, támogató civil szervezetek, szakmai szervezetek, saját PR és marketing tevékenység)

10. **Intézményi fejlesztési elképzelések**, a hallgató észrevételei és fejlesztési javaslatai
11. **Mellékletek** (szóróanyagok, információs kiegészítők, fényképek, stb.)

Terjedelem: 3-5 oldal + mellékletek

4. melléklet

Az intézménylátogatás szempontjai

Az intézménylátogatásról az alábbi szempontok szerint kell 2-3 oldalban (30 sor, soronként 60 leütés) beszámolni:

1. Intézményi azonosító adatok (pontos név; cím; meglátogatott szervezeti egység megnevezése; elérhetőség; kapcsolattartó/kísérő neve, elérhetősége).
2. Küldetés, stratégia, feladatkör.
3. A lelkipozítói (felkeresett) szervezeti egység helye a szervezeti felépítésben, működési sajátosságok, finanszírozás, infrastruktúra.
4. A lelkipozítói folyamat leírása.
5. A lelkipozítói stáb szakmai összetétele, kapcsolatrendszere (külső és belső).
6. Milyen speciális felkészültségre van szüksége egy itt dolgozó lelkipozítónak?
7. Reflexiók, kritikai észrevételek, fejlesztési gondolatok. Milyen lelkipozítói feladatok lehetnek még ebben az intézményben?
8. Mít adott az intézménylátogatás a hallgató lelkipozítói identitásához?

5. melléklet

A záródolgozat fedelének formája

Lelkigondozó Szakirányú Továbbképzési Szak

ZÁRÓDOLGOZAT

SEMMELWEIS EGYETEM

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM

SAPIENTIA SZERZETESI HITUDOMÁNYI FŐISKOLA

2011

KISS IBOLYA

6. melléklet

A belső címloldal formája

ZÁRÓDOLGOZAT

Kiss Ibolya:
Az egyházi zene lelkiigazgatói lehetőségei

SEMMELWEIS EGYETEM

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM

SAPIENTIA SZERZETESI HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA

BUDAPEST

2011